

JAKOB ŠOLAR KOT JEZIKOSLOVEC

(Ob stoletnici njegovega rojstva)

Jakob Šolar je bil najpobudnejši izmed prvih absolventov ljubljanske slavistike. Ob izkušnjah iz študija fonetike v Parizu se je v kritiki uveljavljal ob Breznikovem in Ramovševem delu, pozneje še ob Bezlajevem in še čigavem, skrbeč za glasoslovni del slovenske slovnice in pravopisa zlasti po drugi svetovni vojni. Tudi slovnici lastne generacije je pospeševal rast in načrtoval delo še za zahtevnejše besedótvorje. Večjega jezikoslovnega opusa ni zapustil, predvsem zaradi mnogostranskih interesov in dolžnosti, deloma pa tudi zaradi motenega življenja in dela kmalu po 2. svetovni vojni. Zaslužen je še za pretežno besedoslovno izdajo izbora iz Breznikovega opusa in za prikaz njegovega zorenja.

Jakob Šolar was the most proactive among the first graduates of the University of Ljubljana Slavic Department. With the experience from his study of phonetics in Paris he rose in the field as a critic with the reviews of Breznik's and Ramovš's work, later on Bezlaj's and others', while being responsible for the phonetic part of the Slovene grammar and orthography, particularly after World War II. He also enhanced the growth of the grammar of his own generation and planned work for a more sophisticated word formation. He did not leave a larger linguistic opus, mostly because of his multifaceted interests and obligations, partially also because of the interruption in his life and work shortly after World War II. He also deserves credit for a predominantly lexicological edition of Breznik's selected opus and for the presentation of his development.

0 Jakob Šolar je bil rojen 29. 4. 1896 na Rudnem pod Dražgošami pri Železnikih polkmetu in sodarju Jakobu in Antoniji, rojeni Kavčič. Umrl je 23. junija 1968 in je pokopan na ljubljanskih Žalah v duhovniškem okolišu ob Jegličevi grobnici.¹ Bil je vsestransko dejaven mož rodu, ki je slavistiko (in Šolar tudi francoščino) v letih 1919 do 1922 študiral že na mladi slovenski univerzi, tj. v Ljubljani (kjer je po ma-

¹ Sam sem se, edinkrat, s Šolarjem srečal l. 1963 v zvezi s svojo disertacijo o Finžgarjevem pripovednem delu (ob obisku iz Hamburga, kjer sem bil štipendist Humboldtove ustanove kot specializant v eksperimentalni fonetiki, kakor je bil Šolar sam 40 let prej v Parizu); sicer pa sem imel z njim še dvakrat neposredni pismeni stik: prvič, ko mi je moj profesor knjižne slovenščine na univerzi A. Bajec v Zagreb, kjer sem bil lektor slovenščine na fil. fakulteti, poslal v kritični pregled Šolarjev delež o fonetiki za *SP* 1962 (tam sedaj str. 13–28), drugič, ko me je – prav tako Bajec – kot sodelavca v skupini pripravljavcev slovnicih (tudi glasoslovnih vključno z naglasnimi) teoretičnih osnov SSKJ in kot tedanjega glavnega in odgovornega urednika Jezika in slovstva nekako potrjevalno nagovoril: »Jože, Šolar bo star 70 let, napišite kaj o njem v Jeziku in slovstvu.« Pobuda sem seveda kar moral sprejeti, in sem se v zvezi s tem pismeno obrnil na Šolarja, da bi mi označil svoj delež pri Slovenski slovnici, med laiki sicer znani in imenovani Bajčeva slovnica. Šolarja so ravno selili z ene, obstolnicne, strani ceste na drugo, zato je z odgovorom zamudil, tako da je moj prispevek o Šolarju v *JiS*-u izšel brez teh obvestil, ker so mi od njega došla prepozno. Ko je Šolar umrl (poleti 1968), sem bil raziskovalni profesor na Čikaški univerzi, zato sem po svoji vrnitvi v Jeziku in slovstvu v njegov spomin objavil ta njegov odgovor na vprašanja, ki sem mu jih bil zastavil (prim. O mojem jezikoslovnem delu, *JiS* 13 (1968), 255–257). Tudi podatke iz tega Šolarjevega odgovora sem uporabil v sestavku, ki sem ga na prvošnjo A. Gspana o našem jubilarantu napisal za *SBL* (1972, 662–665: Šolar Jakob).

turi l. 1915 v letih 1915 do 1919 doštudiral tudi bogoslovje). Kot jezikoslovec se je na različnih ustanovah (Praktična šola visokih študij, Sorbona, Francoski kolegij, Slovstveni katoliški inštitut) v Parizu spopolnjeval od nov. 1922 do avg. 1924: jezikoslovni zemljepis, primerjalno jezikoslovje, zgodovinska slovnica in fonetika. Med njegovimi visokošolskimi profesorji jezikoslovja so slovita imena kot F. Ramovš, R. Nahtigal, J. Gillieron, A. Meillet, P. Rousselot, M. Roques, P.-E. Passy, A. Dauzat. Od septembra 1919 do septembra 1924 je bil prefekt v škofijskih zavodih v Šentvidu nad Ljubljano, zatem pa prav tam profesor slovenščine in francoščine, med okupacijo od 1941 do dec. 1944 pa na škofijski klasični gimnaziji v Ljubljani. Na tej ustanovi je preživel polovico svojega tvornega življenja. Konec oktobra 1944 je bil aretiran in bil nato od decembra 1944 do osvoboditve maja 1945 interniran v Dachau. Po vrnitvi je bil spet gimnazijski profesor in od 1946 do 1949 (na Ramovševo pobudo) glavni ekscerptor za pripravljajoči se veliki slovar slovenskega knjižnega jezika na SAZU-ju. (Ta slovar je bil prvotno zamišljen kot razširjeni Pleteršnik.) Kot znanstveni oz. višji znanstveni delavec je bil zaposlen na SAZU-ju od januarja 1949 do konca oktobra 1952, ko je bil (po Ramovševi smrti) – v duhu tistega časa – odpuščen, nato pa obsojen in bil od decembra 1952 do aprila 1957 v zaporu na Igu.

V Slovenskem biografskem leksikonu (n. m. 663) sem 1972 zapisal, da je bil Šolar »jezikoslovec slov/enskega/ jezika in književnosti, organizator izdajanja šol/skih/ knjig, posebno slov/enskih/ čitank, soavtor novejših izdaj /slovenske/ slovnice in pravopisa, recenzent r/o/k/o/p/isnih/ učbenikov, propagator leposl/ovne/ knjige, kritik jezikosl/ovnih/ in lit/erarno/zgod/ovinskih/ del, učnih načrtov slovenščine, dejaven član Slavist/ičnega/ društva S/loveni/je, urednik, predavatelj, pedagog, družb/eni/ vzgojitelj ter prevajalec«.

2 Ob tej priliki si pobleže oglejmo njegovo raziskovalno jezikoslovno delo.

2.1 Bibliografija njeg. objavljenih del² se začneja z glasoslovno tvarino. Na tem je v bistvu tudi glavno težišče njegovega jezikoslovnega dela. Tu gre najprej za Glasoslovje³ v A. Breznika Slovenski slovnici za srednje šole 1924 (str. 7–14) oz. 1934 (str. 13–20); sledijo: fonetična razglabljanja v Breznikovi oceni Frana Ramovša HG II. Konzonantizem;⁴ Slovenska medvokalna *m* in *n* (ČJKZ 7 (1928), 47–65); Fonetični pouk v srednji šoli (SJ 2 (1939), 103–106); F. Bezljaj: Oris slovenskega knjižnega izgovora (SJ 2 (1939), 126–132); Spirantični nđsnik v slovenščini (SRL 3 (1950), 429–440);⁵ O izgovoru *lj* in *nj* (JiS 5 (1959/60), 158–160); Slovenska slovnica v nemščini (JiS 4 (1958/59), 178–181); M. Mahnič: Živa slovenščina (JiS

² Prim. † Jakob ŠOLAR – višji znanstveni sodelavec, v: *Biografije in bibliografije znanstvenih in strokovnih sodelavcev Slovenske akademije znanosti in umetnosti* (Dalje BBZSS SAZU), Ljubljana 1976, 120–124. (Sestavili Anton Bajec, Jana Hafner in Tomo Korošec.)

³ V Bibliografiji po pomoti Glasovanje.

⁴ Fran Ramovš: *Historična gramatika*, v: *ZslPh* II (1925), 555–563; Šolarjev delež pač na str. 556 in 558 prvi trije odstavki.

⁵ V Šolarjevi bibliografiji so avtorji pozabili omeniti še 2 str. priloge s 4 slikami kimografskih zapisov.

5 (1959/60), 121–124); Glasovne spremembe pri pridevnikih na *-ski* iz krajevnih imen (JiS 11 (1966/67), 68–71, 112–116). Dodajmo še kratke zapise: E. Dieth: *Vademekum der Phonetik* (SRL 4 (1951), 148–149); W. Brandenstein: *Einführung in die Phonetik und Phonologie* (SRL 4 (1951), 149–150); M. Dłuska: *Fonetyka polska I* (SRL 4 (1951), 150). Praktično pomembna pa je seveda Šolarjeva nadaljnja obravnava glasoslovnega dela v šolskih čitankah in slovnica⁶ ter v slovenskih pravopisih. V čitankah (iz) 30. let je ustrezno najti v poglavjih kot Pravorečje (SČ I, 181–185) (ta del je morda prispeval M. Rupel ali pa Šolar)⁷ oz. Pravopis (189–190), pravo glasoslovje pa imamo v SČ II v *Nauku o glasovih*, 195–212 oz. Pravopis 212–216, kar je nekako že enako kot v Breznikovi SS 1934 in nato v Slovenski slovnici za III–IV (1940, 192 str.).⁸ Dalje gre ta nauk v brezavtorsko Slovensko slovnico 1947 (*Tvorba in razdelitev glasov*, 3–20, *O glasovnih spremembah*, 21–27, *Pravopis*, 28–36), pa v Slovensko slovnico 1956⁹ (*Glasovne prvine*, 11–40; *Pisne prvine*, 41–59) in nato v Slovensko slovnico 1964 ter njene nadaljnje izdaje (*Glasovne prvine*, 11–36, *Pisne prvine*, 37–107). Takoj naj pripomnim, da so se *Pisne prvine* v SS 1964 tako zelo razbohotile zato, ker je Kolarič kot prireditelj te izdaje vanje stlačil ustrezni del uvoda iz SP 1962.

V Slovenskih pravopisih je pravopisu ustrezni del v SP 1950 na str. 11–54 o pisavi, Navodila za zborni izreko pa so le na str. 54–56.¹⁰ Zato pa je glasoslovno poglavje na začetku SP 1962 (*Govor in pisava*, 13–27, v istem smislu še do str. 32, kjer se začne pravopisni del (32–89 oz. 91).

V svojih znanstvenih raziskavah o glasovni podobi slovenskega knjižnega jezika Šolar ni bil prav uspešen. Še najbolj prepričljiv je na mestih Breznikove ocene Ramovševe HG II, kjer si je namesto splošnih Ramovševih značilnosti glasovja želel njihove slovenske specifikke, npr. »samoglasniških zvočnikov«. Ramovša je pri gla-

⁶ Izdaje: Ljubljana 1932, 264; ² 1939; 3. izdaja (1945) je naslovljena s *Slovenska čitanka II*, tretja izdaja, Sestavili dr. Anton Bajec/dr. Rudolf Kolarič/dr. Mirko Rupel/Anton Sovre/Jakob Šolar. V tej izdaji so seveda nekatere zamenjave besedil, da bi bile knjige uporabne za novi čas, nastopivši leta 1945.

⁷ Za Rupla morda govori pravorečno besedilo 4 *Pálček nagajivček* (188) – prim. M. Rupel, *Slovensko pravorečje*, Ljubljana 1946, 93–94: »*Palček nagajivček je iz šolske knjige.*« V zapisovanju glasov v teh dveh delih so razlike: 1931, 188 *Za devěto goró je živěť pálčěk* – 1946, 93–94 *Za devěto goró je živěť pálčěk*. Prim še: *bi se v pěsti zdróbil* – *bi se ů pěsti zdróbiů* oz. *potřl* – *potřů* oz. *V Globókem* – *U Globókem*, oz. *je zazibał v sán* – *je zazibaů ů sán*, oz. *šěpnit šaljívko v úho* – *šěpnitů šaljívko v úho*, oz. *in v dvě gubě se je držála* – *in ů dvě gubě se je držála*, oz. *je šla v rěbər* – *je šla ů rěbər*, oz. *se ji je zaprašil v óči* – *se ji je zaprašíů v óči*, oz. *je bilá kār přecej ůsá mēhka* – *je bilá kār přecejů ůsá mēhka*, oz. *s sebój* – *s sebójů*.

⁸ Avtorji: A. Breznik, A. Bajec, R. Kolarič, M. Rupel, A. Sovre, J. Šolar (prvi štirje podpisani tudi z dr.).

⁹ V tej so kot avtorji navedeni samo A. Bajec, R. Kolarič in M. Rupel; njen glavni prireditelj, J. Šolar, pa je zamolčan in tako je to ostalo tudi v SS 1964. Izdaja iz l. 1941 je pripisana Slavističnemu društvu v Ljubljani; ima pripombo: »Ta učbenik velja do konca šolskega leta 1943/44.« (Prelepek: Cena 20 lir, 1941./.)

¹⁰ Bibliografija (Bajec, Hafner, Korošec) Slovenskega pravopisa 1950 pri Šolarju ne navaja. Šolar sicer o tem (O mojem jezikoslovnem delu, *JiS* 11 (1966), 255–257): »SP je pač kolektivno delo. Res je bila l. 1950 tehnična in organizacijska teža po Ramovševi volji na mojih ramah, vendar smo delali skupaj vse črke vsi.«

stvorju tudi popravljaj v razlagi razvoja *un > m* (pestrna), pa pri razlagi vrvinih *l' > j* za ustničniki in sploh pri razlagi nerešenih odrazov *o* oz. *a* za nekdanji *l* v določenem položaju. Že tu se je Šolarju napovedovala tudi misel, da slovenski samoglasniki ob nosnikih dobivajo nosni začetek oz. konec (objava iz l. 1929 in nato še ona iz l. 1950). K tej razpravi je Fr. Ramovš na str. 50 pod črto pripomnil: »Potrebno je poudariti, da govora g. Jak. Šolarja sicer res še ne morem imenovati nosljajočega, vendar kaže stalno jačjo in obsežnejšo, nenormalno nazaliteto pri nosnih konzontanah, vsled česar ga smem označiti kot rahlo nagnjenje k nosljanju.« Morda je ta Ramovšev odziv na Šolarjevo izjavo glede lastnega »govora, ki mu ni še nihče rekel, da bi bil kakorkoli nosljajoč« (n. m.), le-temu vzel veselje do eksperimentalne fonetike, za katere uvedbo k nam ima Šolar nedvomne zasluge in prvenstvo.

Razprava nam je prinesla 5 slik kimografskih zapisov delovanja glasilk ter zvena in pritiska v ustni oz. nosni votlini, posnetek umetnega neba ter palatograme za *n*, *t*, *d*, in sicer v soseščini ogliščnega samoglasniškega sestava (*a*, *i*, *u*), glas *t* pa v soseščini samoglasnikov *a*, *o*, *e*, *i*, *o* in *u* (manjkala sta le *ε* in *ɔ*) ter polglasnika.

Čez dobro desetletje smo dobili Bezlajev Oris slovenskega knjižnega izgovora, kritični prikazovalec tega dosežka slovenske fonetike pa je bil prav Šolar (n. m.). Bezlaja je tu Šolar najprej opozarjal na dve obliki knjižnega govora: na zbornega, »ki ga uporabljamo pri javnem nastopanju« oz. na pogovorni tip knjižnega govora, kakršnega »izobraženci uporabljajo v svojem domačem govoru«. Ko je že uvodoma pohvalil ta Bezlajev »prvi poskus sistematičnega, na eksperimentu slonečega preiskovanja slovenskih glasov v knjižnem govoru«, obravnava nato nekatere pomankljivosti tega dela.

Zdelo se mu je, da je avtor »(pre)malo uporabljal kimograf«, da bi nam »akustičn/o/ podob/o/ ... glasov ... razisk/al/ s tisto akribijo, s kakršno zasleduje njih fiziološko nastajanje«. To naj bi mu omogočilo videti glasovje tudi v tvorbeni dinamiki. Želi si tudi obvestil o zvenu /in/ aspiraciji pri zapornikih« in o tem, »kako je z zvenečimi zaporniki v izglasju itd.« Tu se pri Šolarju v nasprotju z ugotovitvami Škrabca (novomeško izvestje, Cvetje, JS) in Ramovša (HG II) nakazuje teorija o na pol zvenečih soglasnikih (tu sem jaz za knjižni jezik spet uveljavil teorijo obeh imenovanih jezikoslovcev).¹¹ Zanimivo je, da je v tej kritiki Šolar opozoril na t. i. favkalni (ne da bi ga tako imenoval) izgovor parov *p – b* oz. *t – d* (da *b' me, kramp mi daj; tnalo, dno*), česar pa sam ni vzdrževal v svojih spisih. Pri *p – t – k* bi si Šolar želel imeti eksperimentalno razvidno tudi aspiracijo, za katero je Bezlaj trdil, da »ni opazil njenih sledov«. Bezlaja je tudi opozarjal na metodološke in tvarinske nedostatke (npr. na nasprotja kot počiti – podšiti); ne daje mu prav, da bi

¹¹V zvezi s tem prim. anekdotični zapis: Anton Bajec, Jakob Šolar in čitankarji (Ob osemdesetletnici Šolarjevega rojstva – 29. 4. 1986, *JiS* 21 (1975/76), 237–239, kjer, 238, omenja tudi, da si je Šolar v Parizu pridobil »naslov maître de phonétique, kar je ustrezalo naši docenturi«: »Rousselot /.../ se je nekoč ves razočaran zastrmel vame: 'Pa vi ste švaba!' Menda sem bil kolež izgovoril kot koleš /.../ Zaman sem mu dopovedoval, da zvenečnost končnih soglasnikov pri nas ni dokaz za švabski rod. Kazal mi je na Šolarja, zakaj pa on nima tega, in ni hotel verjeti, da ima izgovor svojega narečja.« (N. m., 238.)

dz nastajal iz *c* v položajih kot v besedi *racman*. Zlasti tudi pri samoglasnikih je Šolar opozarjal na pomensko razločevalnost posameznih »odtenkov«, kar bi kazalo na fonologijo, ko takih opažanj pri nas ne bi nahajali že od 17. stol. Upravičeno je Šolar ugovarjal Bezlajevemu mnenju, da so samoglasniki pred naglasom ožji kakor za njim. Na splošno je imel pomisleke nasproti Bezlajevemu merjenju kolikosti samoglasnikov, zlasti glede njihove raličnosti z ozirom na (več)zložnost posamezne besede in glede na strukturo zloga (*hrást, hrástov, hrástova, hrastovina*), pa tudi glede na »smiselni poudarek«.

Kot zelo dober metodik v raziskavah akustične podobe glasovja vidi Šolar omejenost veljavnosti Bezlajevih meritev kolikosti tudi pri soglasnikih (te bi bil po Šolarjevem moral meriti tudi v »soglasniških skupinah«). Iz Šolarjevih opomb te vrste se pa hkrati tudi vidi, zakaj on sam tega ni uspel narediti, in mu je vse to delo obstalo pri drobcu o nosnosti in pri splošni metodologiji (npr. v zahtevku, da je treba naglasnost proučevati v enako dolgih besedah, npr. enozložnicah, večzložnicah, z naglasom na identičnem zlogu). Medtem ko je Bezlaju vendarle uspelo zajeti celotnost slušne podobe slovenskega knjižnega jezika vsaj v najpreprostejših, zato pa najpomembnejših položajih in glasovnih okoljih. Pravilno je Šolar opozoril na to, da polglasnik nikoli ni dolg, če smo seveda posneli jezikovno zanesljivega, primerneza izgovorjalca. Prav si je Šolar razlagal tudi različno dolžino samoglasnikov glede na odprtostno stopnjo: čim večja razdalja med izgovornima ploskvama, tem večja dolžina.

Pri obravnavi naglasa pa je Šolar neupravičeno postavljaj v ospredje jakost, medtem ko je Bezlaj gledal predvsem na ton, kar je pri tonemskem naglaševanju seveda edino pravilno. Tu se je Šolarju prehitro zdelo, da je »muzikaln/i/ naglas /.../ že precej raziskan in metodično dosti preprost«.¹² Ni pa Šolar opazil, da je pojmovanje tonemskosti v smislu rastočnosti – padajočnosti sploh neustrezno, kakor izhaja prav tudi iz Bezlajevih upodobitev tonskih potekov samoglasnikov. – Opozoril je še na več zlasti tehničnih pomanjkljivosti (tiskovne napake, pravopis, stvarne površnosti). Želel si je tudi filmskih posnetkov izgovorjave glasov (ustnice, ličnice). – Na koncu vendar pozitivno Šolarjevo mnenje o Bezlajevem delu kot celoti: »Mimo knjige ne bo mogel poslej nihče, ki se bo ukvarjal s slovenskim jezikom; anatomija našega govora je torej osnova vsemu poznavanju jezika, podobno kakor anatomija v zdravilstvu.«

Šolar je v fonetiki po vsem povedanem velik v metodološkem hotenju, pa zelo skromen v lastnih dosežkih; imel je tudi bistre kritične prebliske, pa premalo volje in moči, da bi bil svoje gledanje podal v monografiji o celoti slovenskega glasovja oz. glasovne podobe slovenskega knjižnega jezika sploh.

S tega stališča je zanimivo njegovo nerazpravno glasoslovje, od tistega v Breznikovi slovnici do onega v Slovenskem pravopisu 1962. Pokažimo to na podlagi njegove obravnave slovenskega soglasniškega sestava.

¹²Prim. npr. moj pregled obravnave tonemškega naglasa: Pojmovanje tonemskosti slovenskega jezika, *SRL* 15 (1967), 64–108.

Če primerjamo Preglede soglasnikov (SS 1916, 6; 1921, 12–1924, 13; 1934, 20), v zadnjih dveh ugotovimo verjetno Šolarjevo pozitivno spremembo v delitvi slovenskih soglasnikov na »nezvočne soglasnike« in »zvočnike« nasproti Breznikovi peterni delitvi na prepisnike/pripornike – zapornike – nosnike – jezičnike – zlite soglasnike, pri čemer je pa vendar ostala napaka, da se *v* in *j* nahajata med nezvočniki (kar sem iz slovenskega glasoslovja odpravil šele jaz).¹³ Šolar je sicer »zlite glasove« pravilno prenesel med »nezvočne soglasnike«. To bi se lahko reklo: dva koraka naprej. Storil bi bil lahko še tretjega, ko bi bil zamenjal še zaporedje zvonečnostnih parov (tj. $b - p > p - b$). Iz preglednice bi bil moral tudi izločiti šibke variante fonemov (tj. \underline{u} , ($d\check{z}$) – pač pa je umaknil $d\check{z}$ –, mehkonebni *n* in (*r*), kar je v SČ II pisano celo *z n*) in ko bi bil enako obravnaval t. i. mehka *l* in *n* (prvega sploh nima, drugega zaznamuje *z nj*). V SS III–IV (iz l. 1940 oz. 1941) je stanje enako. V SS 1947 je iz preglednice umaknil še ($d\check{z}$), (*nj*) in mehkonebni (*r*), vzdržuje pa še \underline{u} in mehkonebni *n* (zadnjega bi moral pisati *z nj*). To je storil morda celo kdo drug, ker se v SS 1956 (24) k (\underline{u}) pojavi še (*i*), pa tudi mehka *l* in *n* (*l'*, *n'*), mehkonebni *n* pa je sedaj sicer tudi piscu drugačen kot zobni, vendar tako, kakor da bi bil fonem, ne njegova varianta (tj. pisanje ne v oklepaju). Tako je tudi v SS 1964: iz SS 1956 je ohranjena popravljena razvrstitev soglasniških skupin: Zaporniki – Zliti glasovi – Priporniki – Zvočniki, vse na isti ravni.

Zlasti v glasoslovnem delu SS 1956 sem pisal obširno kritiko.¹⁴ Posledica te kritike je bila končno ta, da sta se v SP 1962 med zvočniki (19–25) končno znašla tudi *v* in *j* (23–25)¹⁵ in torej zapustila mesti med nezvočniki (deloma gotovo na podlagi moje recenzije tipkovnega osnutka tega dela Šolarjevega prispevka za SP 1962), medtem ko v izdaji SS 1964 še vztrajata med priporniki (in tako v vseh naslednjih izdajah te slovnice,¹⁶ priredil je izdajo 1964 R. Kolarič). Šolar pa vendar ni prevzel mojega (v bistvu torej svojega iz let 1921 oz. 1924) izraza nezvočniki (čeprav mu je bil sam blizu že v SS 1924 s svojim »nezvočni soglasniki«), ampak je uvedel izraz soglasniki, s čimer pa zvočniki postanejo nesoglasniki, kar seveda ni res. O teh zadevah sem sicer pisal več besedil, ki jih tu ne mislim povzemati. Omenim naj le, da se je Šolar oglasil s spisom v obrambo¹⁷ mehkih *l'* in *n'*.¹⁸ V oceni Svanejeve

¹³ V večavtorski slovenski slovnici 1964 in naslednjih izdajah pa to ostaja nespremenjeno: *v* in *j* sta zanje pač nezvočna, čeprav sta zelo sorodna celo ustreznima samoglasnikoma, namreč *u* in *i*.

¹⁴ Moja graja tega gledanja: Sistemske premene soglasnikov v knjižnem govoru, *JiS* 3 (1957/58), 70–76, ponatisnjeno v: Glasovna in naglasna podoba slovenskega jezika (dalje GNPSJ), 1978, 21–29; Alternativni soglasniški sklopi slovenskega knjižnega jezika, *JiS* 4 (1958/59), 203–207 (GNPSJ, 1978, 43–47; Probleme der slovenischen Schriftsprache, *Scando-Slavica* 4 (1960), 53–75; Slovenska slovnica *l...l*, *Filologija* (Zagreb) 3 (1962), 278–289.

¹⁵ Prim. sicer mojo kritiko SP 1962: Fonetike, fonologija in pravorečje v SP 1962, *JiS* 8 (1962/63), 138–143, 167–173, 206–211 (glasoslovni del ponatisnjen v GNPSJ, 1978, 47–68). Svojo recenzijo Šolarjevega tipkopišnega sestavka za SP 1962 sem objavil v svoji knjigi *Portreti, razgledi, presoje*: K poglavju o zvočnikih za SP 1962, n. d., 441–447.

¹⁶ Glede tega prim. mojo oceno izdaje SS 1964: Popravljena slovenska slovnica, *JiS* 10 (1965), 209–217.

¹⁷ Glede op. 14–16 naj bo omenjen še glas *r*: Šolar je pri Brezniku prevzel misel, da je *r* tudi samoglasnik (1921, 26 = 1924, 27–28), sicer bolj poimenovalno, namesto zlogotvoren: »Se/ samoglasni

slovnice¹⁹ je Šolar ob pohvali Svanejevega tonemskega onaglaševanja slovenskega knjižnega besedja potarnal ob nemili usodi slovenskega tonemskega naglaševanja v slovenskih slovnica od Breznika naprej (in v slovenskih pravopisih), čeprav je tonemskost iz slovenskih slovníc izginila tudi po njegovi in njegovih tovarišev čitankarjev zaslugi. (Že l. 1960 se je pisec tega sestavka potrudil enako kot Svane v svojem prikazu glasoslovja slovenskega knjižnega jezika²⁰. Seveda se je toliko lahko potrudil tudi De Bray v svojem Guide to the Slavonic languages (pri čemer mu je pomagal Ramovš)).

Glasoslovna razpravljanja so tudi v Šolarjevem sestavku o M. Mahniča Živi slovenščini.²¹ Ta kritika uporablja tudi izraza fonologija in fonem, z ne povsem jasnim pomenom: »/F/onologiji so fonemi nosilci pomenov.«²² (V resnici pa so le razločevalci pomenov; nosilci pomenov so morfemi.) Sicer je Šolar Mahničovo knjigo fonetično strokovno upravičeno čisto raztrgal, čeprav je sicer menil, da ta »knjig/a .../ zna vneti veselje in voljo za resno prizadevanje v negovanju govornice besede.«

Na koncu tega, najvažnejšega razdelka Šolarjevega jezikoslovnega dela naj spregovorim še o njegovi razpravi o glasovnih premenah pri pridevnikih na *-ski*.²³ Skušal je najti potrditev za, prvotno Škrabčevo, podmeno, da se tudi *-t*, *-d*, *-s* in *-z* na koncu podstave pred *-ski* mehčajo, tj. dajejo *č*, *j*, *š* in *ž*. Prinaša bogato gradivo iz krajevnih imen, vprašanja pa se mu ni posrečilo rešiti. Po našem je pri tem (razen v očitnih primerih nalike) treba računati s prvotno jotacijo izglasja podstave, kar bi iz *Blat-*, *Bled-*, *Ambrus-*, *Haloz-* dalo pridevniške oblike *blač-*, *blej-*, *ambruš-*, *halož-* (prim. *Ruperč* iz *Rupert*, v pomenu 'Rupertov', *Slovenj* iz *Sloven*), to pa se je čutilo premalo jasno in se je dodalo jasnejše priponsko obrazilo, namreč *-ski*, iz česar iz **blač* itd. (prek **blaški*) nastane *blaški*, *blejski*, *ambruški*, *haloški*.

¹⁹ *r*« izgovori v knjižni izreki »s polglasnikom pred rom« (27–28). To o možni samoglasniškosti glasu *r* imamo tudi v SS 1947 (6) in šele SP 1950 (56) določa: »/Z/ačetni nepoudarjeni soglasniški *r* pred soglasnikom se more v govorni zvezi spremeniti v samoglasniškega in tedaj ga v oglatem oklepaju označujemo z [ər], npr. [rdeč] poleg [ərdeč]. V Ruplovem Slovenskem pravorečju 1946, 47 pa je bilo še natančneje rečeno: »/N/a začetku besede pod poudarkom (*rž*, *it*, *ržem*, *ijast*) ali med dvema soglasnikoma (*smrt*, *vrt*, *trta*, *grmėti*, *mrtv*, *dóbršen*, *ogrski*, *ministrski*).«

¹⁸ O izgovoru *lj* in *nj*, kakor že omenjeno, v JiS 5 (1959/60), 158–160. Zanimivo je, da v SS 1947 ni več vzdrževal mehkih *l* in *n* (priznavanih tudi v SS 1921 oz. 1924), se je pa vrnil k njima v SS 1956 in ju uveljavljal in branil tudi za SP 1962. To je bilo v nasprotju s SP 1950 (pri katerem je glede tega imel glavno besedo Ramovš), kjer beremo: *ljub*, *konja*; na koncu zloga (besede) se drugi del ne izgovori, prvi del (*l*, *n*) pa je bolj izrazito artikuliran mehak in jasen znak (*ból*’, *kónj* za pisano *bolj*, *konj*).« S tem je v bistvu povedano, da sta *l*’ in *n*’ le oblikoglasni varianti dvofonemskih sklopov *lj* in *nj*.

¹⁹ Slovenska slovnica v nemščini, JiS 4 (1958/59), 178–179, o naglaševanju str. 180–181.

²⁰ Slovenski jezik. Izgovor i intonacija s recitacijama I..I., 1960.

²¹ Potreben jezikovni priročnik, JiS 5 (1959/60), 121–124. Na str. 121: »Saj knjižica ne govori o 'slovenščini', marveč o 'govorjenju'.«

²² N. m. str. 123.

²³ Gl. spredaj JiS 11 (1966), 68–71, 112–116. Pobudo za objavo sem mu dal jaz, ki me je kot glavnega in odgovornega urednika JiS-a A. Bajec pridobil za notico ob njegovi sedemdesetletnici (gl. spredaj).

Pri Šolarju je v glasoslovnih delih večkrat govor tudi o nekaterih stavčno-fonetičnih dejstvih, vendar zelo zelo splošno, tako da o tem ni kaj pravega povedati. Važno je, da je opozoril na stavčnofonetično pogojenost slušne uresničitve jezikovnih dejstev.

Zapisi o treh tujih fonetikah (E. Dietha, W. Brandensteina, M. Dluske) niso pomembni, razen kolikor je Šolar v prvih dveh ugotavljal nerazčiščenost pojmov fonetika in fonologija.

V kratkem sestavku Slovenske šolske knjige po vojni (SRL 4 (1951), 150–151) je zanimivo mesto o razmerju »anonimne« SS 1947 (na tem mestu napačno pripisane letu 1941) in Breznikom: ta slovnica da je »/n/ekako nehote zavzela mesto Breznikove slovnice« (n. m., 151). In nadalje: »Vendar pa so v tej izdaji /tj. 1941/ nekatera mesta doživela čisto novo obdelavo, prinesla mnogo novega mimo Breznikove, tako zlasti pri števniku, zaimku, glagolu in prislovu; zadnji je v Brezniku obdelan na poldrugi strani, tu ima 30 strani. Druga poglavja so ostala na višini nižješolskih potreb (glasoslovje, besedotvorje, samostalnik, skladnja ipd.).« Zlasti dobro sta se Šolarju zdela obdelana prislov in glagol.

Zanimivo vprašanje slovenskega pravorečja, povezano z J. Šolarjem, je še razvrstitev zvenečih nezvočnikov. Breznik ni prevzel ustreznih Škrabčevih določitev, da se na koncu besede namesto zvenečih nezvočnikov izgovarjajo nezveneči (z izjemo predlogov kot *od, iz, ob*, tj. t. i. pravih predlogov, ki se jim zvenečnost ohranja tudi pred samoglasnikom ali nezvočnikom naslednje besede. Zakaj tega Breznik ni storil, ni jasno; a zakaj tega 1924 v Breznikovi slovnici ni storil Šolar, pa sledi iz njegove na njegovem narečnem govoru temelječe teorije, da se v prej omenjenih položajih izgovarjajo na pol zveneči nezvočniki.

To teorijo je zastopal že v svoji kritiki Bezlajevega Orisa slovenskega knjižnega jezika izgovora:²⁴ »Pa bo kdo rekel, da je *z* na koncu /besede/ nezveneč. To ravno v tej absolutni obliki ni res, ker je začetek redno še zveneč in toliko lažje zapelje, da tiste vibracije pripišemo kar vokalu.« Vendar tega svojega prepričanja Šolar ni uveljavljal ne v SS III–IV l. 1940 ne v SS 1947. Najdemo ga pa v Ruplovem pravorečju (1946, 49): »Zveneči soglasniki na koncu besede prehajajo v navadnem govoru v nezveneče, kakor če bi stali pred nezvenečimi soglasniki. V zborni izreki se izgovarjajo tako, da si prizadevamo ohraniti zven, po naravi sami pa postanejo na pol zveneči: *mráz, léd, hríb, lóg* ne bomo izgovarjali *mràs, lét, hríp, lók*, temveč bomo skušali, brez pretiravanja seveda, ohraniti na koncu *z d b g*.« (Na ž je Rupel tu pozabil, je pa pesnikom dovoljeval rimanje končnih *d s t* itd.)²⁵

²⁴ Slovenski jezik (dalje SJ) 2 (1939), 126–132, konkretno 131.

²⁵ N. m.: »Vendar imajo pesniki pravico rimati te končne na pol zveneče soglasnike z nezvenečimi: *mráz – nàs, okróg – jók*.« – Zanimiva je Bajčeva izjava o Ruplovem Slovenskem pravorečju (JiS 21 (1975/76), 239), ko govori o naglaševanju v čitankah iz 30. let: »Prepojeni s Škrabčevimi in Breznikovimi nauki smo sprva hoteli akcentuirati prav vsako besedo. Na srečo je o pravem času posegel vmes Ramovš in se temeljito ponorčeval iz količkov, strešic in obrnjenih ejev, ki jih je na vsaki strani kar mrgolelo. Zato smo večino teh znamenj opustili, popolno akcentuacijo pa smo prenesli v ustrezen dodatek. .../ Po naši predlogi je nastalo Ruplovo Pravorečje, na njej sta slonela še oba pravopisa, s primernimi popravki pa jo upošteva tudi Slovar slovenskega knjižnega jezika.«

To določilo (tudi glede ž) je nato šlo v SS 1956 (27): »Zveneči *b, d, g, z* in *ž* na koncu govornih enot v svojem končnem delu izgublajo zven /.../ si /jih/ prizadevaj govoriti z zvenečim *-b, -d, -g, -z, -ž* in po naravi sami v izglasju postanejo na pol zveneči.«

Naj na koncu tega razpravljanja označim še Šolarjev prikaz glasovja v SP 1962, obdelan pod naslovom *Govor in pisava*.²⁶ Čudno je, da pri obravnavi glasovja²⁷ izhaja od črk, čeprav že na prvi strani (13) nahajamo izraz fonem.²⁸ Koliko fonemov naj bi imela slovenščina, Šolar ni povedal. Pinaša trodelno samoglasniško preglednico z navadno prostorsko razporeditvijo dolgih naglašanih samoglasnikov nasproti kratkim naglašanim in spet teh nasproti nenaglašanim. Nato obdeluje vseh pet črkovnih samoglasnikov posebej, prepovedujoč redukcijski polglasniški izgovor *i*, *a* in *u*, pa tudi daljšanje kratkih naglašanih. Novost razpravljanja o samoglasnikih so tokrat določitve o odpravljanju zeva pri samostalnikih m. spola (npr. *kupé – kupéja*), pri *a* je še opomba, da v »priponi *-ija* zmeraj zapiramo zev: *arterija /.../*«, sicer pa navaja zevne samoglasniške sklope (*ii, ie, ia, io, iu*), na koncu pa jim dodaja izjeme, npr. *Danijel, hijacinta, milijon*.²⁹

Pri zvočnikih (19) sedaj (kot že nakazano) navaja tudi *v* in *j* (19), ima pa dva zvočnika preveč (mehka *l* in *n*). Tu obravnava tudi neobstojni polglasnik (*laket – sekt, petek – petk*). Določilo o izgovoru končnih soglasnikov v besedah kot *hrib, brod, voz, mož, breg* je raje izpustil, kakor da bi bil priznal, da se tu izgovarjajo ustrezni nezveneči nezvočniki,³⁰ pač pa je sprejel moj izraz soglasniški sklop (27).

Da ni nič novega pod soncem, vidim iz Šolarjeve obrambe glasoslovnega nauka v učbenikih za srednje šole. Tu mislim na njegov članek *Fonetični pouk v srednjih šolah*:³¹ »/N/ekateri so se pritoževali, da je fonetika za II. razred³² obdelana preobširno, da ta snov sploh ne spada v ta razred, marveč v višjega, da je snov težka in praktično nepomembna itd.« (103) Te in take očitke je Šolar zavračal, češ da nauk o tem počivaj »na lastnem opazovanju«, da je treba znati »otroku zbuditi zanimanje za problem«, »zbuditi radovednost«. In korist od tega: »Glavni namen vsega fonetičnega pouka bi moral biti pač ta, da se dijak zavé, v čem je bistvo dobre in lepe

²⁶ O tem, gl. mojo kritiko *Fonetika, fonologija in pravorečje* v SP 1962, *JiS* 1962, 138–143, 167–173, 206–211. O tem J. Šolar v O mojem jezikoslovnem delu, *JiS* 13 (1968), 257: »Pri zadnji izdaji /SP/ nisem bil osebno toliko udeležen kakor pri izdaji 1950. Za uvod sem obdelal fonetiko, ki ste jo pošteno zdelali, po mojem ne čisto upravičeno, zlasti ne zvočnikov. Zato je tudi *K/olarič/* v slovnici to poglavje opustil in ponatisnil ono iz 1956. Zase še zmeraj mislim, da je zamisel pravilna, formulacija morda včasih nerodna. Dolgo sem mislil na odgovor in zagovor, pa nisem vedel ne kod ne kam – tako je stvar obtičala.«

²⁷ Str. 13–26.

²⁸ Verjetno so mu črke nekako predstavljale foneme.

²⁹ Tu manjka tip zeva pred ničtim samoglasnikom, npr. *atrium* > *atrij*.

³⁰ Poglavje *Prilikovanje*, 26.

³¹ *SJ* 2 (1939), 103–106.

³² Mišljen je seveda 2. razred 8-letne gimnazije, torej za tri- oz. štirinajstletnika (v Slovenski čitanki II iz l. 1932, str. 195–211). Glavna poglavja so bila: *Govorilni organi, Soglasniki, Samoglasniki, Govorne celote, Pravorečje, Glasovne spremembe*. Pozneje (1940) je bilo glasoslovje res preneseno v *Slovensko slovnico III–IV*, 3–13.

artikulacije posameznih glasov knjižne slovenščine, da bo lahko zavedno gojil lepo, pravilno in skrbno izgovarjavo knjižnega jezika« (»narečne oblike izgovora«, »govorne napake«, da komu »od doma manjkajo nekateri glasovi knjižnega izgovora«, npr. polglasnik *ě*, *ô*). »Tako nam mora postati fonetični pouk pot do zavestnega in skrbnega osvajanja knjižnega govora.« (104) »/U/stvarja/ti je treba/ jezikovno skupnost«; »mora otrok določenega narečja dobiti najprej pravilno glasovno razmerje do knjižnega jezika« (105); učenje tujih jezikov; »v pomoč pouku petja, v ostritev čutov vobče, torej v čutno duhovno izpopolnjevanje vsega gojenca«. »Lepo branje je najboljša razlaga besedila, a tudi najboljše merilo za razumevanje.« (106)

V pravopisu je z naslovom osamosvojil tudi razpravljanje o pogovornem jeziku.³³ Njegovo pravilno pojmovanje je podal (27) z besedami: »Pogovorni jezik ni posebni jezik, marveč je le v zasebno rabo prenesen zborni govor./.«

Večje poglavje je v SP 1962 tudi o naglasu (imenovanem »poudarek«). Fonološka je ugotovitev, da ima mesto naglasa »včasih tudi ločevalen pomen«, prav tako tudi t. i. intonacija (= tonemskost), ki pa da se sicer v SP nadalje ne upošteva.³⁴ Napačno pa je Šolarjevo mnenje, da so naglašene kračine zmeraj padajoče (na polglasniku so v nezadnjem zlogu lahko tudi akutirane). Nedokončno rešeno je ostalo tudi pravilo o drugem, »stranskem« naglasu besed.

V kratkem sestavku Slovenske šolske knjige po vojni (SR 4 /1951/, 150–151) je zanimivo mesto o razmerju »anonimne« SS 1947 (na enem mestu napačno 1941) in Breznikom; ta slovnica da je »n/ekako nehote zavzela mesto Breznikove slovnice« (n. m., 151). In nadaljuje: »Vendar pa so v tej izdaji /tj. 1940/ nekatera mesta doživela čisto novo obdelavo, prinesla mnogo novega mimo Breznikove, tako zlasti pri števniku, zaimku, glagolu in prislovu; zadnji je v Brezniku obdelan na poldrugi strani, tu ima 30 str. Druga poglavja so ostala na višini nižješolskih potreb (glasoslovje, besedoslovje, samostalnik, skladnja ipd.).« Zlasti dobro so se mu zdeli obdelana prislov in glagol.³⁵

Glede svojega dela v tej slovnici (O mojem jezikoslovnem delu) Šolar piše: »Ko smo 1950 končali SP, me je Ramovš prosil, naj naredim načrt za izdelovanje nove slovenske slovnice sodobnega knjižnega jezika. Pregledoval sem Breznikovo slovnico in od poglavja do poglavja sestavljal vprašanja, ki niso razčiščena in bi bilo treba zanje zbrati gradivo, da se poišče primerna rešitev. /.../ Od vsega tega je nekaj zašlo v slovnico 1956. /.../ /Z Iga/ sem poslal sestavljavcem (ki so bili z menoj v zvezi in so se hodili pogovarjat v »graščino«) poglavje predelane fonetike in be-

³³ O pogovornem jeziku, 27–28. O tej zvrsti jezika najdemo zanimivo mesto v Šolarjevi oceni Bezlajvega Orisa (126–127): »Na tem mestu bi le opozoril, da si avtor morda ni dovolj jasno odgovoril na vprašanje, kateri knjižni jezik hoče imeti; zborni govor, tistega, ki ga uporabljamo pri javnem nastopanju, ali pogovorni tip knjižnega jezika, kakršnega izobraženci uporabljajo v svojem domačem govoru. Morda bi kdo rekel, da je taka ločitev nepotrebna, a meni se zdi, da je le potrebno, da jih ločimo, saj jih loči celo Slovenski pravopis; ne kakor da sta to dve obliki jezika, pač pa sta to dve obliki govora: ena slovesna, večjim prostorom namenjena, zato nujno mnogo energičnejša, druga manj skrbna, manj energična, ker je to v naravi ekonomije sil.«

³⁴ Str. 28. Pri ponazarjanju so napake tipa *nogô*, *léta* nam. *nogô*, *léta*.

³⁵ O mojem jezikoslovnem delu, gl. zgoraj.

sedno gradivo (mišljeno je bilo kot novo poglavje namesto oblikoslovja, pa uredniki niso sprejeli te razdelitve, zato se ponavljajo nekatere stvari še v začetku oblikoslovja. /.../ Gradivo za slovnico sem oddal pomladi 1954 – bilo je pa marsikaj opuščeno in popravljeno. Delal sem brez kakršnih koli pomagal in knjig – klavzura. Za slovnico 1964 sploh nisem vedel, kdo in kako jo pripravlja. Dr. Bajec je bil pač pri meni, ko je dobil od založbe poziv na novo izdajo; ker nisem na izdaji podpisan (1956), nimam seveda tudi nič odločati, vendar sem bil mnenja, da je treba slovnico delati čisto na novo. Kako je potem prišlo do tega, da se je izdaje lotil dr. Kolarič, ne vem. /.../ Leta 1945 smo na poziv založbe predložili skoraj samo nekoliko sistematično dopolnjeno slovnico za III. in IV. razred sr. šol iz l. 1940. Ker je bil rokopis tedaj zavrjen, je ležal pri meni vse leto 1946 in še nekaj časa 1947. Ta čas sem uporabil za to, da sem nekatera poglavja izpopolnjeval, ker je bilo čisto golo oblikoslovje. Tako zlasti zaimek, števniki, zlasti pa prislov; tudi pri glagolu zlasti nekatera poglavja (deležnik, namenilnik, glagolnik). Tako je slovnica dobila velike otekline, nekatere stvari so bile obdelane obširno, druge zelo preprosto./«

Tu se je Šolarju nekaj zamešalo: glagol je res obširneje obdelan že v Slovenski slovnici III–IV (1940 oz. 1941), prislov pa dejansko šele v SS 1947. Če primerjamo poglavje o glagolu v Brezniku in SS III–IV ter SS 1947, ugotovimo razmerje 38,5 : 57 : 83 str. Vsekakor je že iz SS 1940, ki so jo »avtorji/i/ z Breznikom na čelu sestavili« izginil tonemski naglas, l. 1947 pa so »čitankarji« obseg slovnice še povečali. Kateri izmed njih, če je v obliki SS 1940 pri oblikovanju sodeloval tudi še Breznik?

Že SS 1940 je izpustila Breznikov uvodni prikaz vseh glagolskih kategorij (107–109) (in tako je to ostalo do SS 1964), namesto s prehodnostjo pa začela podrobnejšo predstavitev z glagolskim vidom. Pri tem so iz razvida izpadli Breznikovi glagoli z vzročilnim (»kavzativnim«) pomenom. Veliko obširneje je v slovnici 1947 obdelan glagolski vid, v tem in onem tudi bolj ustrezno kakor pri Brezniku (npr. v soočenju vidskih dvojic z istim korenom). Nekatero pomanjkljivost tega poglavja sem kritiziral ob SS 1956, ki je glagol precej povzela po SS 1947.³⁶ Se pa že v SS 1947 meša glagolski vid z vrstami glagolskega dejanja (Aktionsart), saj primeri kot *sesti* – *sedeti* – *sedati* razpadejo na dva para: *sesti* – *sedati* sta vidski par dejanja, *sedeti* pa je z njima v nasprotju po vrsti glagolskega dejanja, tj. dejanje – stanje. In podobno pri *sedeli* – *sedevali* (stanje – običajno stanje) ipd. Da to ne gre, je uvidela SS 1956 (170), kjer že imamo samo vidske pare, npr. *reči* – *rekati*, *počiti* – *počivati*, *počiti* – *pokati*), še zmeraj pa so se kot vidska problematika obravnavale dvojice kot *nesti* – *nositi*, *teči* – *točiti*, kar spada med vrste glagolskega dejanja.

Šolar je bil ponosen tudi na zelo razširjeno poglavje o prislovu (SS 1956, 243–264). Breznikovo posebno besedno vrsto členkov (145–146) je SS 1940 enostavno

³⁶ Prim. Oblikoslovna terminologija in njeno jezikovno ozadje, *JiS* 3 (1957/58), 209–213; Glagolski naglasni tipi našega knjižnega jezika, *JiS* 3 (1957/58), 306–312 (ponatis v GNPSJ, 1978, 186–195); Še o naglasu nedoločnih oblik, *JiS* 4 (1958/59), 48–50 (GNPSJ, 1978, 196–197); Naglas v namenilniku, *JiS* 4 (1958/59), 81–83; O aspektnih premenah v slovenskem knjižnem jeziku, *JiS* 5 (1959/60), 198–204; Probleme der slowenischen Schriftsprache, *Scando-Slavica* 4 (1960), 53–76. Glasoslovni del zadnje razprave in njen zaključek je preveden ponatisnjen z naslovom Problemi slovenskega knjižnega jezika, GNPSJ, 1978, 14–20.

izpustila, SS 1947 oz. 1956 pa sta jih spravili v okvir prislova (237–238, 254–256), in sicer le Breznikove »členke (v ožjem pomenu besede)«, vendar sta nekatere navajali tudi med »glagolskimi prislovi« (236 oz. 254). Razširitev na relaciji Breznik – čitankarji velja tudi za zaimenske prislove, kjer je obveljal Breznikov »koordinatni« sistem razdelkov; vodoravno – vprašalni, oziralni, kazalni, nedoločni (le da z zameno zaporedja ozir. – kaz. → kaz. – ozir.), navpično – pa krajevni, časovni, načinovni, vzročni (le da z zameno, pomensko pač upravičeno »obeh zadnjih in z dodatkom mere«, kar pa je vrsta načinovnih. (Po našem je boljše kot o načinovnih govoriti o lastnostnih prislovih, v okviru teh pa sta načinovni in mere le podvrsti.) Sam sedaj ločim 4 vodoravne vrste prislovov: prostorske, časovne, vzročnostne (ti troji so okoliščinski) in lastnostne, ter na 11 razredov, pri čemer so prvi 3. razredi tradicionalni, preostali pa se razporejajo iz Breznikovih nedoločnih, npr.: 4. *kje* (poljubnostni), 5. *nekje* (nedoločni), 6. *povsod* (celostni), 7. *drugje* (drugostni), 8. *nikdar* (nikalni). Sam sem dodal še: 9. oziralnopoljubnostne (*kjer koli*), 10. mnogostne (*marsikje*), 11. istostne (*enako*) – seveda v deloma drugačnem zapovrstju.

Kot rečeno, je SS 1947 členke spravila med prislove (Breznikovim je dodala še *li*, *-da* in *koli*, izpustila pa tip *na nate*), nekaj členkov v modernem smislu pa ima med izglagolskimi oz. v razdelku po funkciji kot poudarne in miselne (npr. *prav*, *ravno*, *ne*, *posebno*, 260–261) – *dà*, *seveda*, *ne*, *ni*-, *ali ná náte*).³⁷

Na splošno se Breznikovo in čitankarsko oblikoslovje ločita po tem, da slednje zmeraj izhaja iz večjega števila (besedilno nepovezanih) povedi, v katerih nastopajo zastopniki besedne vrste, o kateri je potem govor, Breznik pa rabo ponazarja za prikazovalnim delom, zlasti ko gre za posebnosti oz. tudi slabše ali napačne rabe.

Obe vrsti slovníc pa mešano obravnavata samostalniške in pridevniške vrste zaimkov (npr. osebni, svojilni, kazalni, vprašalni ...). Prav bi bilo, da bi bili sam. zaimki ločeni od pridevniških, poleg tega pa bi bilo treba sestavno uzaveščati še posamostaljeno pridevniško vrsto. Seveda pa so zaimki tudi prislovni. (O kolikor toliko končni ureditvi tega prim. moja razpravljanja o *tem* in prikaz v slovnici).³⁸ Pri pridevniških zaimkih ne ena ne druga slovnica pri klasifikaciji njihovih vlog poleg lastnostnih, pripadnostnih in vrstnih vlog (1947, 105) ne ločita še količinske, torej poleg npr. *kakšen*, *čigav*, *kateri* še *koliko*. Zadnji tip je že v SS 1947 uvrščen med prislove, in sicer mere (231), na str. 230 je ponazorjen s povedjo *Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš*. Breznik ga ima prav tako le med načinovnimi prislovi (147) kot podtip. Rabe prislovov Breznik nima; t. i. količinski prislov se v SS 1947, 242–244 meša s pravimi takimi prislovi (*Desetkrat obrni besedo ...*, 242); rabi se tudi v

³⁷ Nejasno stališče o členkih nasproti prislovom se je preneslo še v SSKJ, pač po Bajčevi »zaslugi«.

³⁸ To se je pri meni napovedovalo s kritično razpravo o teoriji besednih vrst v SSKJ: Besednovrstna vprašanja slovenskega knjižnega jezika, *JiS* 20 (1974/75), 33–39. (Predavanje sept. 1974 na slavističnem zborovanju v Ljubljani.) Izrecneje v članku Slovenske zaimenske besede, *JiS* 20 (1974/75), 117–119, in nato v razpravi Esej o slovenskih besednih vrstah, *JiS* 20 (1974/75), 295–305. Izšlo tudi v Makedoniji v okviru komisije Mednarodnega slavističnega komiteja (za proučevanje slovnice strukture), Skopje, 1979 v: Referati od X zasedanje *l...l*, str. 41–51; ponatis v Novi slovenski skladnji, 1982, 321–334.

pridevniški (*Kolikor jezikov znaš ...*; prim. še *Z nekaj možmi ...*) in samostalniški vlogi (*Z malo kruha ...*, *Tisto malo kruha ...* (243).

S tem ekskurzom je za to priliko pač zajeto to, kar je Šolar imel v mislih, ko je opozarjal na novosti v SS 1947 v oblikoslovju v primeri z Breznikom 1934, oz. kaj prinaša več ali natančneje. (Marsikaj tega se mi je posrečilo rešiti šele v Novi slovenski skladnji.)

Poglejmo še, kaj bi bilo novega pri števniku. Breznik (1934, 103) je imel kar 7 vrst števnikov: 1. glavne (*dva*), 2. vrstilne (*drugi*), 3. ločilne (*dvoj*), 4. množilne (*dvojen*), 5. delilne (*po dva*), 6. ponavljalne (*enkrat*) in 7. nedoločne (*mного*). SS 1947 (121) je prevzela prve 4 vrste, glede preostalih »števnikišk/ih/ izraz/ov/«, kakor *dvakrat*, *petič*, *desetkrat*; *dokaj*, *več*, *mного*, *sila*«, pa je menila, da so »nepregibni in torej sodijo med prislove. Prim. §. 226!«, kjer so obdelani števnikiški prislovi (234–236). Med prislove v resnici spadajo primeri kot *dvakrat* itd., oni tipa *dokaj* itd. pa so vendar tudi števnikiški. Nepregibnost sama seveda ne more biti zadosten razlog za uvrstitev med prislove (»nepregibni« so npr. tudi samostalniki: *mami*, *Rezi*, *Podobnik* (zadnji kot priimek ženske osebe), pa tudi pridevniki: *poceni*, *seksi*).

Sicer ima SS 1947 števnike res veliko natančneje obdelane kakor SS 1934. Kar je ostalo še nerešeno, je posamostaljena raba števnikiških izrazov, kakor je značilna za matematična imena števil. SS 1947 sicer o tem ima poseben razdelek (124–125, točka 3: »matematičn/i/ izraz/i/«, vendar si slovnica ni bila na jasnem (in si tudi slovnična zavest v SSKJ še ni), da je to čisto nova kategorija nepregibnih samostalnikov s. spola: *ena*, *dve*, *tri*, *štiri*, *pet* ...; je pa navajala primere tipa »množeno/deljeno/ulomljeno z *dve*, *tri*, *štiri*, *pet* itd.«. Poleg te vrste izštevnikiških samostalnikov imamo še navadno posamostaljena tipa *eden ena eno*, *dva dve dve*, *trije tri tri*, *štirje štiri štiri*, *pet* ..., ki se sklanjajo s pridevniškimi glasovnimi končnicami: *Z enim bom že kako opravil*, *z dvema/tremi/štirimi/petimi seveda ne*, *še manj s stotimi*.

Jakob Šolar se je tudi zunaj slovnice – čeprav v slovnicaх največ – ukvarjal z oblikoslovnimi vprašanji.³⁹ Razen v enem primeru gre za zaimke: *edini* mu je števnik, *edin* pridevnik. Na podlagi Šolarjevega razmerja *edini*, *oba*, *vs* pa je seveda treba reči, da gre tu za količinski zaimek. (SSKJ ima tako *edin* kakor *edini* za pridevnik, pač pa *oba* in *ves* za zaimka.) Pri *obeden* → *nobeden* gre za Šolarjev poskus, da bi ta zaimek (v nasprotju s Škrabcem in Ramovšem) razložil iz *obeju ne eden* – prek *obeneneden*). In kako je z *oné*? Šolar (224) ga razume kot osebni zaimek (SSKJ ga ima seveda samo za zaim.) V resnici je to samostalniška raba kazalnega zaimka, navadno s slabšalnim prizvokom. Vsi taki primeri (tudi Šolarjevi) se dajo izraziti z navadnimi zaimki; *One, kako se mu že reče* (= *Tisti, kako ...*). Ni prav, da pri tem zaimku SSKJ ne navaja tudi oblik za ž. in s. spol (izpuščeni pri Brezniku /99/ in Šolarju). Upravičeno se je Šolar nasproti (pač *Janezu/G/radišniku/*) zavzel za frazeologem *vsakemu svoje*, namesto česar je J. G. ponujal logicistično *vsakemu njegovo*.

³⁹ Prim. *Edini* – *edin*, *JiS* 4 (1958/59), 158–159; Še *enkrat obeden* in *nobeden*, *JiS* 4 (1958/59), 251; Kazalni ali osebni zaimek? (*JiS* 5 (1959/60), 224.

Še o članku Veznik *in* (JiS 1959/60). Tu je Breznik v SS (209) navajal samo njegovo vezalno vlogo. Šolar je na podlagi različne rabe veznika *pa*, prikazanega že v SS 1956, podal še protivno in posledično vlogo veznika *in*. Podal je tudi vsaj še poudarjalno vlogo *in* pred kakim podrednim veznikom na začetku povedi. Da bi se tako lahko izrazilo še vzročno in časovno razmerje (34), pač ne velja. V primerih kot *Zefo plačaj, in stvar bo opravljena* gre prej za pogojno razmerje (*Če boš Zefo plačal, bo ...*). Ker je za ta del (= skladenjski) čitankarske slovnice »skrbel« Kolarič, kakor se mi je o priliki potožil Bajec, Šolarjevih spoznanj o naravi veznika *in* seveda ni v izdaji SS 1964.⁴⁰

Še na enem področju se je Šolar pokazal kot dober opazovalec in kritik, ne pa tudi kot uresničevalec svojih zamisli na širšem ali zaključenem tvarinskem področju: to je v besedotvorju. V bistvu je tu napisal samo dva tri take sestavke. V JiS 4 (1958/59) je (64) obravnaval prehod *-išk-* v *-išak-* (v priimkih kot *Gorišek*), kar naj bi bilo nastalo kar z upadom končnice *-i* ustreznega pridevnika, ne pa iz zveze takega pridevnika in priponskega obrazila *-jak* (> *Goriščak* > *Gorišček* > *Gorišak*). Malo verjetno. Na Mostecu ločimo *dedik dedka* < *dedak* proti *Zdolšek -a* (iz **zdolščak*).

Temeljiteje zastavljen je sestavek »Brez« v sestavi (JiS 5 /1959/60/, 94–95). Tu je izpostavil enačbo med *ne dela in je brez dela* (*brez* mu je »nekaka samostalniška nikalnica«, 94) in s tem v zvezi je grajal tvorbe kot *brezkužen, brezslušen* nasproti *brezkleščnat, brezresast*. Najobsežnejši tak sestavek je Sestave s *-pis* in *-pisje*. Prve so mu konkretni rezultati delovanja (npr. *pravopis*), druge pa ustrezno delovanje, da se tak rezultat doseže. To je lepo povedal že z zloženskimi primeri kot *domoljubje*. Tako je ločil tri vrste priponskega obrazila *-je*: *domoljubje, pravopisje – področje – drevje*, ter s tega stališča izrekel kritično sodbo o nekaterih rešitvah v Bajčevem Besedotvorju slovenskega jezika.⁴¹

O tem besedotvorju je že prej pisal tudi obširno kritiko v Slavistični reviji.⁴² Tu je pri Bajcu najprej pogrešal splošno besedotvorno teorijo; ta bi med drugim upoštevala tudi premene v podstavi tvorjenk, pa variante priponskih obrazil, npr. *-je, -(ov/-ev)-je*. (Sicer pa Šolar napačno meni, da je *-e, -et-* v tipu *oče -ta* iz zvalnika.) Želel si je tudi več primerov iz lastnoimenskega. Zlasti pa je pri Bajcu pogrešal upoštevanje naglasa, še posebej tonemskega.⁴³ Pri glagolniku (144) si je na podlagi

⁴⁰ Pač pa se Šolarjev članek upošteva v *SSKJ* 1975: tu se loči raba »med členi istega stavka« (I), »v vezalnem priredju /.../ (II), »za piko ali podpičjem« (III). Naj bo tu omenjeno, da je med tem izšla moja razprava Stilska vrednost slovenskih knjižnih veznikov (*Radovi zavoda za slavistiko*, Zagreb, 6 (1964), 63–83, ponatis v *NSS* 1982, 199–224), nastala po obravnavi te problematike v moji disertaciji (1962), knjižna izdaja 1964: *Pripovedna dela F. S. Finžgarja*, 350 str., poglavje Stil, 209–266.

⁴¹ *Besedotvorje slovenskega jezika, I. Izpeljava samostalnikov*, Ljubljana, 1950 (Sprejeto na seji razreda za filološke in literarne vede dne 27. oktobra 1948), 135 str.

⁴² Šolarjeva kritika: A. Bajec: Besedotvorje slovenskega jezika // *SRL* 4 (1951), 142–148. Med drugim: Bajec je »v/zel /.../ Miklošičevo osnovo in nanjo postavljaj svoje besedotvorje, po njegovih predalih porazdeljeval naše gradivo« (142).

⁴³ Pri tem je Šolar tonemsko onaglaševanje v Gröbmingovem slovensko-srbohrvaškem slovarju razkril kot Breznikovo (143): Bajec da bi se bil pri tem poleg na Pleteršnika lahko opiral še na Gröbminga.

različnega naglasa (akut – cirkumfleks želel potrditve za (svojo) misel, da so to lahko tvorbe enkrat iz nedoločnika, drugič iz trpnega deležnika na *-n/-t*. Podobno se je pri tvorbah kot *omrežje* spraševal, ali so iz predložne zveze »kar je o(b) mreži« ali iz glagola s predpono *o-* (*omrežiti*). Pri priponskem obrazilu *-ar* je glede na naglas (*klepár – kúhar*) iskal odgovor na zastavljajoči se zakaj. V tem, ali je podstavní glagol domač ali prevzet (kar pa ne velja: gre za to, ali je podstava prvotno akutirana (novocirkumfektirana) ali pa cirkumfleksna).⁴⁴ Seveda so tudi analogije. Bajčevo razpravljanje je skušal obogatiti še z lastnoimenskim gradivom. Da bi bil Bajec skušal po Šolarjevih opozorilih svoje delo o tvorbi samostalnikov spolniti – to se ni zgodilo. Seveda tudi Šolar Bajčevega predvsem občnoimenskega besedotvorja samostalnikov ni dopolnil s svojim lastnoimenskim. Enako je z naglasom tvorjenk, kjer je iz novejšega časa na razpolago zlasti moj tvorbeni model naglaševanja, gradivsko za starejša stanja močno na Škrabčevem (deloma pa Breznikovem) delu.

Še eno pomembno tvarinsko področje pri Šolarju je besedoslovno v ožjem pomenu. Kazalo se je predvsem v njegovih prireditvah Breznikovih razpravljanj o slovenskem besedju, najprej v knjigi Dr. Anton Breznik: Jezik naših časníkarjev in pripovednikov,⁴⁵ kjer je Šolar izdal Breznikove 4 razprave (Jezik v kmetski povesti, O časnikarski slovenščini, Jezik naših pripovednikov in Stritarjev slog) in njegov sestavek O. Stanislav Škrabec, sicer pa knjigi na začetku napisal 58 str. dolg Uvod in zadaj dodal 21 str. besednega ter imenskega kazala. Nekaka razširjena izdaja te prve je Šolarjev izbor iz 60. let, naslovljen Življenje besed,⁴⁶ v katerem je poleg tistega iz leta 1944 (vendar brez sestavka o Škrabcu) dodal še sestavke: Kako besede izgubljamó (75–81), Novejše napake slovenskega sloga (82–95), Jezikovne ocene (96–114) – temu nato sledijo sestavki kot v izdaji l. 1944, nato pa še dve novi stvari: Izdaje naših pripovednikov (242–258) in Rodbinski priimki (259–264).⁴⁷

⁴⁴ O tem prim. moji razpravi Tvorbeni model slovenskega knjižnega naglasa, *SRL* 36 (1988), 133–180, oz. Posebnosti v tvorbenem modelu slovenskega tonemskega naglasa, *SSJLK ZP* 24 (1988), 67–82.

⁴⁵ *Cvetje iz domačih in tujih logov, Slovensko slovstvo* 19, Ljubljana (brez letnice, izšlo l. 1944).

⁴⁶ Založba Obzorja, Maribor, 1967, 357 str., od tega Breznikovo delo na str. 75–264, drugo so Šolarjevi sestavki: Spremna beseda 5–74, Opombe 265–320, Besedno in stvarno kazalo 321–346, Osebno kazalo 347–353.

⁴⁷ S temi Breznikovimi deli je nekako populariziral spoznanja, ki bi jih bil rad tudi sam raziskoval oz. je želel, da bi bili to storili drugi, npr. deloma Bajec v svojem Besedotvorju. Velik trud pa kažejo Šolarjeve opombe k tej knjigi, posebno zanimive so one, ki se opirajo na Breznikove dopise Karlu Štreklju v Gradcu. – Šolarjevo Besedno gradivo v slovnicaéh je nekaka predelava Breznikovega poglavja Besedoslovje kot III. dela SS, v izdaji 1934, npr. na straneh 180–196, pa seveda tudi lastnega Nauka o besedah v SS III–IV, 1940, 14–21, le da je Breznikovo besedoslovje obsegalo tudi razdelek O rabi besede: pravi pomen ter tropi in figure. Šolar je v to poglavje vrnil še iz Ramovša Zemljevid slovenskih narečij po skupinah (kakor že v SS III–IV l. 1940). Prim. glede tega še mesto iz O mojem jezikoslovnem delu (256): »Nisem pa jaz vtaknil poetike v ta poglavja, to so sorili brez mene. Vsa pomenska vprašanja, zlasti prenosov in poetičnih uporab bi obsegala druga knjiga (vse: glasovne, besedoslovne, semaziloške in sintaktične posebnosti). – Šolarjev besedoslovni delež v SP 1950 in 1962 je A. Bajec (po I. Dolencu v *Loških razgledih* 16 (1969), 266) v *Naši razgledi* 1968, 67: »Slovenski pravopis iz l. 1950 je do dveh tretjin njegovo delo, obilen in dragocen je tudi njegov prispevek k izdaji 1962« vendar preценjeval. Poleg že omenjenega je v SP važna zlasti njegova obdelava predlogov in predpon.

Sam Šolar je je v JiS-u v vmesnem času razmišljal zlasti o blizupomenskih ali blizuzvočnih parih kot brana – mrena, odgovarjati – ustrežati, *brahman* – *braman*, *bradlja* – *bradla*.⁴⁸ Nekako sem gre še njegovo upravičeno ugovarjanje Silvi Trdina glede pojmov enakozvočnica oz. beseda z več pomeni.⁴⁹

Pisanje o Šolarjevem trudu za berilni del čitank iz 30. let tu prepuščamo drugim. Za konec omenimo le še njegovo pisanje o jezikoslovcih. O A. Brezniku je Šolar pisal že ob njegovi petdesetletnici⁵⁰ in nato v že omenjenih dveh knjigah izbora iz Breznikovih del. Razen o Brezniku je pisal (skupaj z Z. Bizjakom) še o F. Ramovšu.⁵¹ Šolarjeva življenjepisa o A. Brezniku in F. Ramovšu se odlikujeta zlasti z zanesljivimi podrobnostmi o stvarnih določilnicah njunih življenj, precej tudi z razgledom nazaj v obeh rodovih, iz katerih sta izhajala. Podrobneje dokumentarno zajeta je zlasti njuna študijska pot in zgodnja jezikoslovna dejavnost, začenjajoča se že s samostojnim študijem v gimnazijskih letih. Šolar je oba občudoval in z obema imel tudi osebni stik, od obeh je tudi duhovno prejel. (Značilna podrobnost je npr. podatek, da je za SP 1950 Ramovš vodil 100 sej pravopisne komisije.) Ramovš je bil seveda človek večjih razsežnosti, družbenih in jezikoslovnih svojega področja, velik načrtovalec jezikoslovnih del, ki so nam Slovencem še manjkala: večina izmed teh načrtov še zmeraj ni uresničena. Ob uresničenem pravopisu s pravorečjem in vsem, kar prizadeva in moti slovensko piščo, ob dokončanem slovarju slovenskega knjižnega jezika in tudi opisni slovnici tega jezika, v veliki meri tudi etimološkem slovarju, še čakajo na uresničitev nadaljni zvezki zgodovinske slovnice (in prenovitev tistih njenih delov, ki jih je dal Ramovš sam), zgodovinski slovar, zgodovinski imenoslovni slovar, zgodovinski krajepisni slovar, narečni atlas, zbornik narečnih in zgodovinskih besedil (teh dveh vsaj v skromni meri vendarle uresničenih), fonografski arhiv narečij.

Naj na koncu omenimo še Šolarjevo jezikoslovno zapuščino. Iz te bodo pač najzanimivejša pisma, ki jih je pisal naslednjim: R. Badjuri 1, A. Bajcu 8, F. Bezlaju 1, M. Črnič 1, direktorju fonetičnega laboratorija (v francoščini) 1, J. Glonarju 1, J. Gradišniku 2, Jan. Kalanu 1, R. Kolariču 1, F. Kotnfku 2, J. Langerhodnu (1?), Lavriču 1, F. K. Lukmanu 1, M. Natlačenu 1, Okrož. sodišču 1, J. Oražmu 1, M. Ruplu 1, tajništvu mednarodnega društva za evropsko fonetiko (1, v nem.). Z zanimanjem se bodo brala pač tudi pisma Šolarju; pisali so mu jih: A. Arnautović 1, Banska uprava 8, B. Berčič 1, F. Bezlaj 2, Bibl. Inst. 1, R. Bourgeois 1, M. Črnič 1, A. Debeljak 1, Jos. Debevec 1, G. A. Debray 1, E. Dieck 1, J. Glonar 1, J. Gradišnik 5, O. Gröbming 4, H. Grün 1, A. Gspan 4, Jan. Kalan 3, F. Kidrič 2, J. Kogovšek 1, O. Kretzenbacher 1, R. Lenček 8, T. Logar 3, I. Mahnken 1, J. Matl 1, A. Mazon 1, A. Mlakar 1, R. Nahtigal 1, A. Ocvirk 2, J. Orožen 4, E. Petrovici 1, F.

⁴⁸ JiS 3 (1957/58), 138; JiS 4 (1958/59).

⁴⁹ Kdo ima prav?, JiS 4 (1958/59), 126.

⁵⁰ Dr. Anton Breznik – petdesetletnik, Slovenec 26. 6 1931 (objavljeno tudi v Mentorju 22 (1931/32), 9–13).

⁵¹ Fran Ramovš, SRL 3 (1950), 441–458 (Šolar je pod I podal Ramovševo življenje, Z. A. Bizjak pa pod II Delo).

Ramovš 8, Rokovi (Rudno) 1, M. + N. Rupel 3, Rupel Bajcu 1, J. Rustja 6, A. Slodnjak 2, Société Littre 1, S. Suhadolnik 1, Šef pok. uprave 1, M. Šmalc 1, F. Šuklje 1, J. Toporišič 4, R. Trofenik 11, C. Vincenot 3, B. Vodušek 4, L. Žunus 1, J. Žužek 1, N. N. (Štefan) 2.

Za sklep. – Šolar je l. 1944 Breznika označil takole: »Breznik ni bil velem v tistem pomenu bistrega duha, ki s silo velikih idej in prevratnih gesel posega v znanost ali razvoj življenja, ki se z lahkoto in brez posebnega dela uveljavlja na narazličnejših toriščih s pobudami in najdbami. Bil je povprečno nadarjen, a neizmerno priden, vesten, vztrajen in nesebičen delavec. Dobro je čutil, kaj s svojimi darovi lahko doseže in kje z njimi lahko uspešno pomaga, zato ni silil drugam. Korenina njegovega uspeha je v močni volji, spominski moči in neizmerni pridnosti in vztrajnosti. Zato pa je opravil delo, kakršnega bi brez teh vrlin ne mogel opraviti noben velem. /.../ /S/ slovnico in z znanstvenim slovansko primerjalnim delom /je/ njegovo ime prodrlo tudi čez mejé v učeni slavistični svet. Tako je torej med tistimi našimi velikimi možmi, po katerih nas pozna tujina. Ob stoletnici Kopitarjeve smrti in Škrabčevega rojstva se jima je pridružil tudi Breznik, kakor da je odposlanec ob slovesni uri. V njegovem delu pa bo živelo doma in v svetu njegovo in slovensko ime.«

Marsikaj od tega, kar je Šolar tu povedal o Brezniku, velja tudi za njega samega, le da je sam bil v večji meri pobujevalec v različnih smereh, ne pa toliko uresničevalec svojih mnogovrstnih zamisli.

SUMMARY

Jakob Šolar as a linguist was primarily a phonetician. He contributed to the appropriate chapter in Breznik's Slovene Grammar of 1924, and was then responsible for this part of the grammar in the so called »reader grammars« until the 1956 Slovene Grammar. Also, he edited the corresponding chapter for the 1962 Slovene Orthography. He dealt with experimental phonetics in Paris and, based on this, he participated with Breznik in the review of Ramovš's *Konzonantizem* (Consonantism, 1928); he also wrote an article on nasal sonorants and their influence on their environment. His highest achievement in theoretical phonetics is the review of Bezlaj's *Oris slovenskega knjižnega izgovora* (An Outline of Slovene Standard Pronunciation, 1939); he also wrote some shorter reviews of phonetic studies. He advocated the idea that phonetics be included in school textbooks and in actual instruction. He was slowly approaching the phonological school, but could not master it to an adequate degree. Based on his geographically very limited dialect, he launched the theory on semi-voiced pronunciation of word-final voiced obstruents in the phonetics of Slovene literary language. Šolar also dealt with morphonological (and morphographic) problems of Slovene adjectives in *-ski*, particularly derivatives from place names. He deserves credit for the advancement of morphology in Slovene grammars of 1940, 1947 and 1956, first of adverbs and then of verbs. In this grammar he also revived the theory of lexicology. Otherwise the »reader grammar« sticks with the traditional parts of speech, i.e., it does not recognize a real particle or predicative. Its morphological theory is essentially applied in *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of Modern Standard Slovene). Outside the grammar he dealt in detail with the conjunction *in* (and many other things, that are yet unknown to us), which is included in Slovene orthographies. Šolar dealt with issues of

Slovene word formation in his review of A. Bajec's *Besedotvorje slovenskega jezika* (Slovene Word Formation, Volume I) and some other articles. Unfortunately, his obligations in many areas, fear of larger complexes of problems and his unfortunate political destiny after 1945 did not allow him to produce a larger systematic piece of work in this area. He was particularly correct in his desire that accent be included in word formation, i.e., not only its place, but also the tonemicity (which he himself barely pays any attention to in his part of the grammar). Bajec, so to speak, made no effort in either of these areas. Šolar's lexicology in the »reader grammar« has already been mentioned. Ramovš also commissioned him to do the preliminary work for the modernized and improved edition of Pleteršnik's dictionary. Šolar organized excerpting for it, but then his work was interrupted by a lengthy prison sentence. Besides in his orthographic work, Šolar dealt with lexicology in more detail in editing Breznik's selected works (*Jeziik naših časnikarjev in pripovednikov* – The Language of Our Journalists and Writers, *Življenje besed* – Life of Words). On this occasion he captured in an interesting and detailed manner Breznik's life and external events in his life that shaped his linguistic work. Interesting light on Šolar's work is shed by his letters (still linguistically untreated) to 20 addressees, as well as letters by 50 correspondents to him (all in possession of the National and University Library).